

Όσα σέρνει η σκούπα

Κυριακή, 24 Αυγούστου 2014

7:45 μμ

58

Σημασία

Σκούπα

Το σάρωθρον της καθαρευούσης, το αρχαίο όφελτρον.

ὄφελτρον· σαρὸν γὰρ καὶ ὄφελλα καὶ ὄφελμος ἢ σκούπα λέγεται

ΤΖΕΤΖΗΣ - ΣΧΟΛΙΑ ΣΤΟΝ ΛΥΚΟΦΡΟΝΑ

Ετυμολογία

Σάρωθρο

Από το αρχαίο ρήμα σᾶρώω, μέλ. -ώσω = σαίρω II, καθαρίζω με τη σκούπα, σκουπίζω, σαρώνω, σε Κ.Δ. — Παθ., μτχ. παρακ. σεσαρωμένος, στο ίδ.

Παράγωγα - Σύνθετα

Από τη Σκούπα

Σκουπίζω

Σαρώνω, φιλοκαλώ

Σκουπόξυλο

Η λαβή της σκούπας . Ξύλο μακρύ γύρω στο 1,2 μ. για να μην χρειάζεται να σκύβει η νοικοκυρά. Η ταβανόσκουπα το χει μεγαλύτερο.

Σκουπίδια

Δεν είναι μόνο όσα μαζεύουμε με τη σκούπα αλλά γενικώς όλα τα απορρίμματα.

Συνώνυμο : φρόκαλα.

Σκουπάς

Κατασκευαστής και έμπορος σαρώθρων.

Βλ. [σκουπάς](#) στο βιβλίο μου «Με αυτά ζούσαμε»

Σκουπιδιάρης

Ο οδηγός απορριματοφόρου οχήματος και συλλέκτης απορριμμάτων .

Βλ. [σκουπιδιάρης](#) στο βιβλίο μου «Με αυτά ζούσαμε»

Σκουπιδοτενεκές

επισήμως κάδος απορριμμάτων

Αυτό γιατί πριν βγουν οι πλαστικές σακουλές οι νοικοκυρές φύλλαγαν τα σκουπίδια σε παλιούς γκαζοντενεκέδες (Βλ. ΕΙΚ 4) που τους έβγαζαν έξω όταν ακούγονταν το κουδούνι του κάρου του σκουπιδιάρη (ΕΙΚ 3). Ο τενεκές αυτός σκούριαζε και βρώμιζε εύκολα.

Από αυτό το σκεύος η λέξη ντενεκές απέκτησε υβριστική σημασία και δηλώνει τον άξεστο, αμόρφωτο άνθρωπο. Πολλές φορές πρόσθεταν στον τενεκέ και το "ξεγάνωτος" (δηλ. μη γανωμένος, σκουριασμένος και κατ' ακολουθία άχρηστος)

Ετυμολογία

Από το τουρκικό teneke ²⁸¹:

ο ψευδάργυρος ή λευκοσίδηρος και κατά συνεκδοχή το δοχείο εκ ψευδαργύρου.

Μεταφορικώς : ο αδαής, ο άσχετος, ο ουτιδανός, ο μηδαμινός.

Σύνθετα γκαζο-, σκουπιδο-, παλιο-

Παράγωγα Τενεκετζής ή Φαναρτζής (τα φανάρια, οι λύχνοι ήσαν από τενεκέ).²⁸¹

Σκουπάκι

Υποκοριστικό του σκούπα. Συνήθως λέγεται για το σκουπάκι της τουαλέτας, που σήμερα λέγεται πιγκάλ .

Βλ. [Υπολώσσιο #74](#) σελ. 9

Ταβανόσκουπα

Σκούπα με ψηλότερο κοντάρι για να ξαραχνιάζουν οι νοικοκυρές το ταβάνι*.

Καμία φορά την κάλυπταν και με ένα ξεσκονόπανο.

Μεταφορικά σημαίνει τον πολύ λεπτό και ψηλό άνθρωπο. Μεταπολεμικά τον ψηλό ονόμαζαν και τιμάριθμο. (ΕΙΚ 5)

Σήμερα δεν το χρησιμοποιούμε αν και ο τιμάριθμος έχει πάρει την ανιούσα.

*) Από το τουρκικό tavan = οροφή²⁸¹

Φαράσι

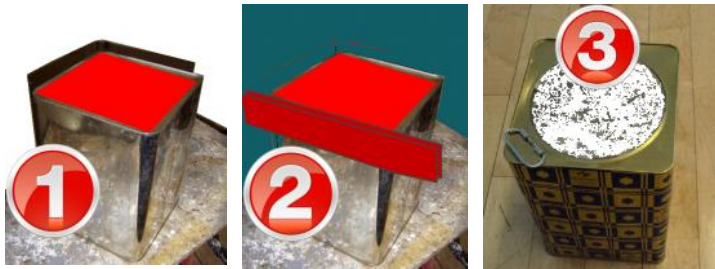
Ειδικό φτυάρι αρχικά από τενεκέ. Σε συνδυασμό με τη σκούπα χρησιμοποιείται για τη συγκέντρωση των σκουπιδιών. Από το Τουρκικό faraz από το Αραβικό farāṣa . Ένα μεγάλο στομα το λένε faraz gibî:σαν φαράσι όπως εμείς λέμε «πηγάδι στόμα» .

Συγγενικά

Γκαζοντενεκές

Σκουπιδοτενεκές σε πρώτο στάδιο. Το όνομα από την χρήση του: αποθήκευση και μεταφορά φωτιστικού πετρελαίου. Παραλλαγή: Ντενεκές του λαδιού.

Η μετασκευή του γκαζοντενεκέ σε σκουπιδοτενεκέ γίνονταν με κόψιμο και αφαίρεση του επάνω μέρους τους (. Με την προσθήκη ενός οριζοντίου ξύλου στο πάνω μέρος ο γκαζοντενεκές μετατρέπονταν στον ντενεκέ του μπετατζή.(ΕΙΚ 2) . Ο ντενεκές της φετας(ΕΙΚ 3), αν και πιο σπάνιος, ήταν ο καταλληλότερος για σκουπιδοτενεκές: είχε καπάκι και χερούλι.

Συνώνυμα

Κάλλυντρον από το καλλύνω: ομορφαίνω πβλ. Προς το φιλοκαλώ >φρόκαλα

Κόρημα (σκουπιδι) από το κορέω σκουπίζω απ' όπου και το νεωκόρος : αυτος που σκουπίζει το ναό, ο καντηλανάφτης.

Κόρηθρον (σκουπα) και αυτό από το κορέω σκουπίζω

Ξενόγλωσσα

Λατινικά

scorpa

Ιταλικά

scorpa

η συμβατική σκούπα. Από εδώ το ρημα **scopare** : μεταφ. συνουσιάζομαι και **scopata** η συνουσία.

Scorpa λένε επίσης οι Ιταλοί ένα παιχνίδι με χαρτιά, την γνωστή μας «ξερή» . Όμως *aspirapolvere* (απορροφητής σκόνης) λένε την ηλεκτρική σκούπα

Αγγλικά

Sweeper*, η απλή σκούπα είναι **broom**, ηλεκτρική σκούπα **vacuum cleaner** (καθαριστήρας κενού, ενώ πολύ συχνά ακούγεται και το **Hoover**, από το όνομα της μάρκας που έγινε ουσιαστικό),

Το ομοιοχημικό προς την σκούπα αγγλικό **scoop** σημαίνει σέσουλα!

*) Αλλά και στο ποδόσφαιρο σε ορισμένα συστήματα υπάρχει ένας αμυντικός παίκτης που παίζει ελεύθερος, πίσω από τους άλλους, σε ρόλο σκούπας, όπως φαίνεται καθαρά και στην αγγλική ονομασία του (sweeper), για να μαζεύει τις χαμένες μπαλιές. (λίμπερο).

Γαλλικά

Ballai

Συνώνυμα

Τα πλησιέστερα πρωτα: **brosse, plumeau, houssoir, plumard, queue, ramon, tête-de-loup, vadrouille, écoupe, écouvillon, plumail, pige, goupillon, goret, frotteur, fauber, balayette, balai-brosse, aspirateur, époussette**

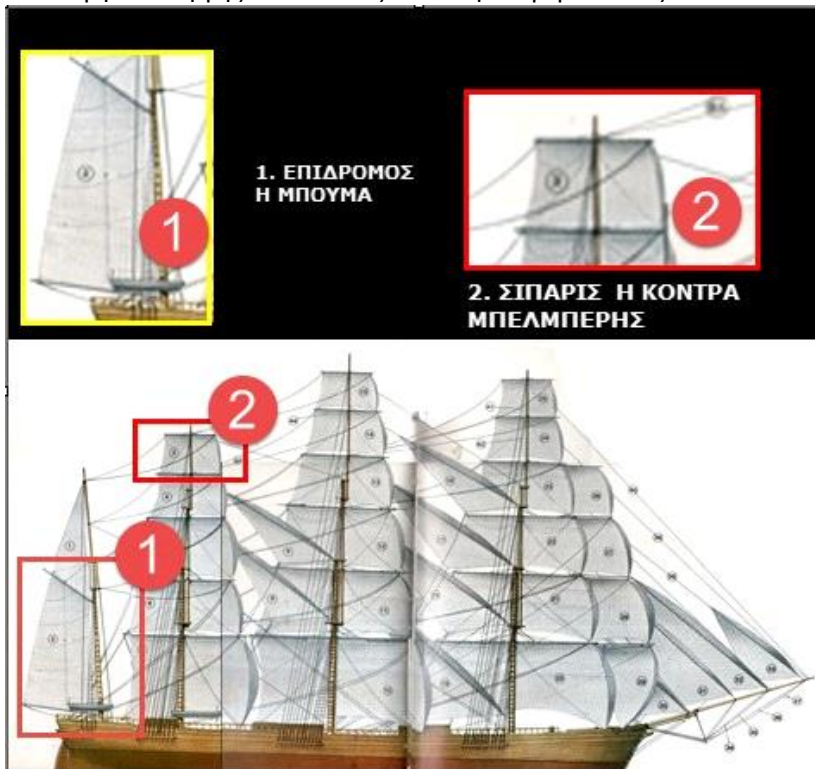
Τουρκικά

Süpürge

η σκούπα από το ρήμα süpür σκουπίζω ίσως από το ελληνικό σίφαρος μέσω του λατινικού **siparium** (πανάκι, σήμερα αυλαία) υποκοριστικό του **siparum**.

Ο **σίφαρος** είναι ένα από τα ιστία του πλοίου, ο λεγόμενος **ἐπίδρομος** (μπούμα) ενώ **σιπαρίς** είναι ο **κόντρα μπέλμπερης**.

Φράση: *βυθιζομένου δὲ τοῦ πλοίου σὺ μοι παρελθὼν ἐπαίρεις τοὺς σιφάρους.* (Επικτητος)
ανάλογη του «η γης καταποντίζεται κι η Μαριγώ κτενίζεται»

çöp Σκουπίδι από όπου επώνυμο Τσοπούρογλου, Τσοπουρίδης, Τσοπτής

Εγκυκλοπαιδικά

Από το ρήμα σκουπίζω προέκυψαν και στα **σκουπίδια**, τα οποία, και πάλι, δεν είναι μόνο όσα μαζεύουμε με τη σκούπα, αλλά όλα τα απορρίμματα.

Και μέσα στα χρόνια άλλαξαν και οι σκούπες, όλο και λιγότερο χρησιμοποιούνται οι παλιές οι φτιαγμένες από **σκουπόχορτο**, μέσα στο σπίτι κυρίως η ηλεκτρική σκούπα ακούγεται, που βέβαια δεν σαρώνει αλλά ρουφάει και δεν έχει ανάγκη από το **φαράσι**.

Συνώνυμα

ὄλκός

ὄ (ἔλκω),· I. 1. ως ὄργανο, μηχανή για ρυμούλκηση πλοίων στην ξηρά, ρυμουλκό, σε Ηρόδ., Θουκ. 2. ιμάντας, λουρί, ηνίο, χαλινάρι, σε Σοφ. II. 1. ως αποτέλεσμα, αυλακιά από άροτρο, Λατ. sulcus, ὄλκός τοῦ ξύλου, αυλακιά καμωμένη από ξύλο, σε Ξεν. 2. **σύρματα από δαφνόδεντρα, δηλ. κλαδιά δάφνης (ή σκούπες φτιαγμένες από δαφνόκλαρα), που σύρονται κατά το σκούπισμα**, σε Ευρ.

Σαρίδι

(συνθ. πληθ.) Σαρίδια

Τα σκουπίδια, αυτά που μαζεύει (σαρώνει) η σκούπα (το σαρωθρον) από ρ. σαρώνω
Επώνυμο Σαριδάκης

φρόκαλο

είναι το σκουπίδι. Μεταφορικά είναι και ο άνθρωπος ο άξιος περιφρόνησης, ο τιποτένιος, και κυρίως με αυτή τη μεταφορική σημασία ακούγεται σήμερα η λέξη. Προέρχεται από ρήμα “**φιλοκαλώ**”, φιλώ το καλόν, αγαπώ το ωραίο, εξωραΐζω, διακοσμώ και μετά “τακτοποιώ, συγγυρίζω”, και βέβαια για να φιλοκαλίσουμε απαιτείται η σκούπα, το μεσαιωνικό “**φιλοκάλιον**” = σκούπα. Και: φιλοκαλώ > φλοκαλώ > φροκαλώ > φρόκαλο.

Σύγκρινε με το αρχαίο **κάλλυντρον** που αναφέρει ο Πολυδεύκης στο «Ονομαστικόν» του. Συνηθως αναφέρονταν στον πληθυντικό, τα φρόκαλα, όπως και τα σκουπίδια σήμερα.

Βλ. [Αραμπάς περνά](#)

φροκάλα

(η) κατά συνεκδοχή από το φρόκαλο η σκούπα (η φροκάλα), ή φροκαλιά (η) (λαϊκ.)

Φροκαλίζω ή φροκαλώ

σκουπίζω.

Φινοκαλώ, φινοκαλίδα

Στην Κρήτη λένε “**φινοκαλώ**” και “**φινοκαλίδα**” τη σκούπα, που συχνά δεν είναι η αγοραστή σκούπα, αλλά πρόχειρη, φτιαγμένη από έναν θάμνο που προσφέρεται για τη δουλειά αυτή.

Αλλού λένε “το **φουκάλι**”.

φινοκαλιά (Χανιά) και **φινοκαλέ, η** (Ρέθυμνο) = είδος θάμνου. Από το φιλοκαλία με τροπή του λ σε ν (πβ. ανάκερος < αλάκερος, αγκυνάρι < αγκυλάρι, λίνερη < λίλερη κ.τ.ό.).

Τσαλόσκουπα

ΕΙΚΟΝΕΣ

1

Σκούπες διαφόρων ειδών

2

Σκούπες και μάγισσες

3

Το κάρρο του Δήμου #51

4

Ο ντενεκες του λαδιου ή γκαζοτενεκές

5

Ο τιμάρθμος (Μπόστ)

Παραδόσεις

Η τοποθέτηση της σκούπας ανάποδα στην γωνία είναι αποτελεσματικό μέτρο για να διώξει τους ανεπιθύμητους επισκέπτες

Οι μάγισσες κατά δυτική παράδοση χρησιμοποιούν την σκούπα ως μέσο εναέριας μετακίνησης.

βλ. Σχετικές εικόνες (ΕΙΚ 2)

ΦΡΑΣΕΙΣ

μου έσουρε όσα σέρνει η σκούπα

Με έβρισε πολύ και χυδαία, με σκυλόβρισε, “όσα ξεσέρνει η φροκαλιά”, “όσα σέρνει το φουκάλι”, “όσα σούρνει το σάρωμα”, σαν να λέμε μου ειπε ένα σωρό **βρωμιές**.

Πολλές φορές το λεμε και απλα **μου τα έσουρε!**

Οι λεκτικές ύβρεις λέγονται **βρομόλογα** και το **συγυρίζω** (φιλοκαλώ) είναι συνώνυμο του

διαπομπεύω. Πβλ. Φράση και απειλή : **θα σε συγυρίσω,**

Το **σέρνω** συνδέεται και αυτό με τη διαπομπευση πβλ. **διασυρμός,** τον **σέρνω** στα δικαστηρια, τον **κωλοσέρνουνε,** τον **σέρνει** από τη μύτη, κλπ.

Νομοσχέδιο-σκούπα

Επειδη τα θεματα που καλυπτει είναι πολλά και ετερόκλητα. Όπως λοιπόν η σκούπα μαζεύει κάθε λογής αντικείμενα, όσα βρίσκει στο πέρασμά της, έτσι και αυτό το νομοσχέδιο.

Επιχείρηση-σκούπα

Όταν δηλαδή η αστυνομία ή "το ηθών" προχωράει σε εκκαθάριση μιας περιοχής από μετανάστες ή πόρνες αντίστοιχα. Αλλιώς "επιχείρηση-ηθική".

Σαρωτική νίκη

Ολοκληρωτική νικη.

Τραγούδια

Αραμπάς περνά

Αραμπάς περνά με τα **φρόκαλα**
Εβγάτε κοριτσάκια με τα τσόκαρα

Ο Ζητιάνος της αγάπης

Κι ένα πρωί στην πόρτα σου
Θα μ' ευρει ο **σκουπιδιαρης**
Δεν θα σου ζητιανεύω πια
Στο **κάρο** θα με βάλεις

Θα σε πάρω να φύγουμε

Θα σε πάρω να φύγουμε
Σ' άλλη γη σ' άλλα μέρη
Που κανένα δεν ξέρουμε
Και κανείς δε μας ξέρει

Παραφραση

Θα σε πάρω να φύγουμε
Με το **κάρο του Δήμου**
Για να δεις πως μυρίζουνε
Τα **σκουπίδια** χρυσή μου

- Θα σε πάρω να φύγουμε!
- Που στο διάολο να πάμε;
Αφού φράγκο δεν έχουμε
Τι σκατά θες να φάμε;

Παιδικό

Ένα δυο τρία
Πήγα στην κυρία
Μου δωσ' ένα μήλο
Μήλο δαγκωμένο

Το έδωσα στην κόρη
Έκανε ένα αγόρι
Το έβγαλε Θανάση
Σκούπα και **φαράσι**

Σχολικό τραγουδάκι με ιδιόρρυθμη θεωρία σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. Με υπαινιγμούς στο προπατορικό αμάρτημα και σαφή περιγραφή των καθηκόντων της νοικοκυράς που θα επακολουθήσουν: «σκούπα και φαράσι» !

Βιβλιογραφία

Νικου Σαραντάκου [Όσα σέρνει η σκούπα του πολυνομοσχεδίου 26 Απριλίου,2013](#)